

М. В. Носкова

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та соціального управління
Національного університету «Львівська політехніка»

А. І. Шуплат

студентка кафедри педагогіки та соціального управління
Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
вчитель англійської мови
середньої загальноосвітньої школи № 22
імені Василя Стефаника м. Львова

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Змішане навчання набуває дедалі більшої популярності у світі і дедалі частіше використовується у вітчизняних освітніх закладах. Проте науковці досі не дійшли згоди щодо сутності змішаного навчання та його визначення. Що це? Форма організації навчального процесу чи освітня технологія?

У статті представлено результати контекстного аналізу сучасного трактування сутності поняття «змішане навчання» у зарубіжній та вітчизняній науці. Зокрема, зосереджена увага на особливостях змішаного навчання з точки зору науковців та практиків. Частина науковців вважає, що змішане навчання не належить до нових, інноваційних технологій, а лише адаптує традиційні форми та методи навчання до сучасної освіти. Інші науковці не лише обстоюють інноваційність змішаного навчання, а й виокремлюють характерні його особливості, що дають змогу у процесі навчання формувати навички XXI ст.: здатність до самонавчання та навчання упродовж життя, інформаційну компетентність, вміння працювати в команді тощо.

У статті також представлено кількісні та якісні результати проведеного дослідження щодо впровадження елементів змішаного навчання у процесі навчання англійської мови у 6 класі середньої школи за моделлю «перевернутий клас» та проаналізовано одержані результати з урахуванням їх відповідності до висунутих припущень. Зокрема, за результатами навчання з використанням елементів змішаного навчання за моделлю «перевернутий клас» одержано позитивні якісні зміни у результатах навчання учнів експериментальної групи. Окрім зазначених якісних показників було виявлено додаткові дотичні: підвищення інтересу учнів до вивчення предмета, оскільки домашні завдання у дистанційному блоці виконували усі учні; активізація учнів, що відстають у навчанні або демонструють низькі результати, завдяки постійній онлайн-підтримці та очним консультаціям із вчителем та однокласниками; незначно зросла соціальна активність учнів завдяки груповій роботі та парній роботі; дещо покращала поведінка учнів на уроках; суттєво покращилась співпраця вчителя та батьків учнів.

Ключові слова: змішане навчання, перевернутий клас, інноваційні технології, контекстний аналіз, результати дослідження.

Постановка проблеми. Задля успішного впровадження концепції Нової української школи важлива наявність її ключових компонентів у закладах загальної середньої освіти. Одним із них є нове ефективне освітнє середовище, здатне створити умови для цікавого та корисного навчання учнів, їх співпраці з педагогом та між собою, а також продуктивної співпраці батьків та вчителів. Таке освітнє середовище можна створити за допомогою інноваційних технологій та методик навчання, яке має відбуватися і поза територію навчального закладу. Навчання, яке відбувається з цікавістю та задоволенням, сприяє формуванню у дітей відповідних компетентностей, знань та

умінь, серед яких інформаційна компетентність та уміння навчатись впродовж життя. Однією з технологій, здатних забезпечити розвиток цих компетентностей і створити таке сучасне освітнє середовище, є змішане навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Змішане навчання – доволі нове явище у педагогіці, яке тісно пов'язане із використанням комп'ютера та інтернету з освітньою метою, а саме можливостями їх ефективного застосування у процесі оволодіння новими знаннями та навичками з урахуванням індивідуальних потреб учнів, формування у них здатності до поєднання різних форм навчальної діяльності, самостійної та групової роботи тощо.

Змішане навчання активно впроваджується в освітніх закладах Європи та Америки. Його сутність, переваги та недоліки, перспективи розвитку активно досліджуються у публікаціях провідними зарубіжними та вітчизняними науковцями. Зокрема, проблеми змішаного навчання вивчали закордонні науковці К. Бонк, Е. Банадос, Т. Вілков, Кл. Віттейкер, Ч. Грехем, Дж. Грін, К. Максвел, К. Такер, Бр. Томлінсон. У вітчизняній науці змішане навчання як педагогічну інновацію активно досліджують К. Бугайчук, О. Кривонос, В. Кухаренко та інші.

Мета статті полягає у представленні результатів контекстного аналізу сучасного трактування сутності поняття «змішане навчання» в зарубіжній та вітчизняній науці, а також результатів впровадження елементів змішаного навчання у процесі навчання англійської мови у 6 класі середньої школи.

Виклад основного матеріалу. З метою ефективного впровадження освітніх інновацій важливо на початковому етапі конкретизувати сутність впроваджуваної інновації, усвідомити її можливості і, зрештою, сформулювати очікувані результати (переваги та ризики) від її впровадження для учасників освітнього процесу.

Єдиного погляду на змішане навчання як педагогічну технологію у науці досі не існує. Саме тому вважаємо за необхідне представити короткий огляд визначень змішаного навчання зарубіжними та вітчизняними науковцями.

Деякі науковці не сприймають змішане навчання як нову педагогічну технологію чи інновацію та трактують його як логічний, послідовний розвиток традиційних форм навчання в умовах зміни освітнього середовища або сучасну форму навчання, що поєднує традиційні форми навчання та інформаційні технології. До таких науковців належать К. Бонк і Ч. Грехем, які вважають, що «змішане навчання – це форма навчання, яка поєднує традиційне навчання в процесі особистого спілкування з навчанням за допомогою використання комп'ютерних технологій» [1, с. 4], та Бр. Томлінсон і Кл. Віттейкер, які стверджують, що «майже будь-яку систему можна вважати змішаною, якщо явище, про яке йдеться, характеризується саме застосуванням комп'ютерних технологій у традиційному навчанні» [2, с. 11].

Інші дослідники, наприклад, Е. Банадос, сприймають змішане навчання як технологію навчальної діяльності, яка покликана її оптимізувати: «Змішане навчання – це сукупність технологій для спільної аудиторної роботи, яка може змінюватись в залежності від конкретних завдань. У межах цього підходу визнають переваги обміну знаннями, навчання і проведення навчального моніторингу за допомогою комп'ютерних технологій, а також використовують інші засоби для створення повноцінної, збалансованої програми, яка може покращити

результати навчання і/або зменшити витрати на нього» [3, с. 534]. К. Максвел підкреслює, що змішане навчання «є фундаментальним переглядом навчальних моделей із метою прискорення навчання. <...> Моделі змішаного навчання навмисне інтегрують технології, щоб підвищити рівень ефективності навчання та використовувати індивідуальні особливості учнів; це не просто поверхневе застосування технологій, як зазвичай» [4].

Характерні особливості змішаного навчання, які, на нашу думку, є надзвичайно важливими, виокремили К. Такер, Т. Вілков, Дж. Грін. На їх погляд, змішаним можна вважати метод навчання, за якого форми і методи впродовж усього навчального процесу вивчення курсу чи предмета є взаємопов'язаними, щоб забезпечити інтегрований навчальний досвід, а учень у процесі навчання отримує принаймні частину навчального матеріалу та інструкцій:

- онлайн зі змогою часткового самостійного контролю часу, місця, траєкторії й темпу занять;
- очно, під керівництвом учителя в спеціалізованому приміщенні поза домом [5, с. 6].

Вітчизняні науковці також розглядають феномен змішаного навчання з різних кутів зору. К. Бугайчук вважає, що змішане навчання можна розглядати у вузькому і широкому сенсі: «У вузькому під змішаним навчанням варто розуміти цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок, що здійснюється освітніми установами різного типу в рамках формальної освіти, частина якого реалізується у віддаленому режимі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів навчання, які використовуються для зберігання і доставки навчального матеріалу, реалізації контрольних заходів, організації взаємодії між суб'єктами навчального процесу (консультації, обговорення) та під час якого має місце самоконтроль учня (студента) за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання <...> У широкому сенсі – це різні варіанти поєднання форм і методів організації формального, неформального, інформального навчання, а також самонавчання, що здійснюються задля досягнення особою заздалегідь визначених навчальних цілей зі збереженням механізму контролю за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання» [6, с. 5].

О. Кривонос вважає: «Змішане навчання – це освітня концепція, в рамках якої учень отримує знання і самостійно (онлайн), і очно (з викладачем)» [7, с. 2]. Проаналізувавши ці визначення, можна дійти висновку, що змішане навчання – це поєднання традиційної класно-урочної системи та сучасного цифрового навчання з метою забезпечення інтегрованого навчального досвіду.

Як бачимо, незважаючи на різні підходи у трактуванні поняття «змішане навчання», науковці одностайні щодо складників «змішування»: поєд-

нання очного навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій безпосередньо у навчальній аудиторії та поза її межами з метою підвищення ефективності навчання.

Вважаємо, що застосування змішаного навчання є особливо ефективним у процесі навчання англійської мови у закладах загальної середньої освіти з кількох причин, а саме дасть змогу:

- максимально врахувати стиль та темп навчання кожного учня і тим самим підвищити результативність вивчення нового матеріалу, запам'ятовування нових слів тощо;
- створити умови для ефективного використання на уроках різноманітних активних форм навчання та спілкування учнів англійською мовою між собою та з вчителем, а згодом і за межами класу;
- здійснювати якісний моніторинг навчальних досягнень учнів;
- забезпечити ефективну співпрацю вчителя, учня та його батьків, що також стимулюватиме усіх учасників навчального процесу до покращення його якості та ефективності.

Щоб перевірити наші припущення, ми організували навчання англійської мови учнів 6 класу школи за темою «Повторення й актуалізація матеріалу, вивченого у 5 класі», яка передбачає повторення вивченого у 5 класі за змістовими блоками «Рутину», Професії», «Present Simple та Present Continuous» за технологією змішаного навчання. Ця тема була обрана не випадково, адже результати навчання за темою можна було порівняти з результатами навчання за аналогічними змістовими блоками у 5 класі.

Для навчання за технологією змішаного навчання було обрано модель «перевернутий клас». Ця модель передбачає опрацювання учнями вдома теоретичного матеріалу, правил та інструкцій із використанням онлайн-ресурсів, запропонованих вчителем, а в школі – практичне застосування знань у процесі роботи над проектами, практичними завданнями, участі в діалогах та дискусіях тощо. Новий матеріал для домашнього опрацювання учні отримують у вигляді відео, презентацій, електронного посібника чи навіть під час роботи зі спеціально розробленим

навчальним курсом, важливою умовою є лише те, що це вони мають зробити перед очним навчанням. Під час навчання за методом «перевернутого класу» змінюється організація класу – вчитель втрачає функцію ретранслятора знань, а стає модератором (коментує, дає вказівки, рекомендації); учні беруть активну участь в навчальному процесі, працюючи в парах, групах, виконуючи завдання різної складності. Також змінюється місце діяльності – навчання вдома, а повторення в класі [8; 9].

Задля впровадження моделі «перевернутого класу» нами було створено навчальний блок на дистанційній платформі Moodle «English Plus», який містив навчальні завдання для роботи вдома.

Тривалість навчання за цією моделлю становила 2 тижні. В експерименті брали участь учні 6-А класу Львівської середньої загальноосвітньої школи № 22. Учні вивчають англійську з 1 класу. У класі навчається 26 учнів.

Для проведення дослідження клас було поділено на дві групи, рівноцінні за рівнем знань із предмета. Експериментальна група становила 13 учнів, контрольна група – 13 учнів. Навчання в експериментальній групі відбувалося за моделлю змішаного навчання «перевернутий клас», у контрольній групі – за традиційною класно-урочною системою.

На початку проведення експерименту учням було запропоновано пройти вступне тестування на виявлення залишкових знань учнів із тем «Рутину», Професії», «Present Simple та Present Continuous», що вивчалися у 5 класі.

Після завершення дослідження було проведено підсумкове рефлексивне заняття, на якому з учнями було обговорено результати роботи під час навчального модулю та загальне враження від технології змішаного навчання. З'ясовано проблеми, з якими вони стикались, та можливості їх уникнення в майбутньому. Також учні пройшли заключне тестування, яке дало змогу оцінити ефективність використання технології змішаного навчання. З метою виявлення якісних змін у навчанні ми порівняли початкові і фінальні результати тестувань контрольної та експериментальної групи. Дані представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця результатів контролю залишкових знань учнів 6-го класу за темами «Рутину», Професії», «Present Simple та Present Continuous» до та після завершення дослідження

Рівень знань учнів	Контрольна група				%	Експериментальна група				%
	Початок дослідження		Кінець дослідження			Початок дослідження		Кінець дослідження		
	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%		К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	
Високий	1	8	4	1	3	1.	8	5	9	1
Достатній	8	1	7	4	7	9	9	8.	1	8
Середній	3	3	2	5	8	2	5	-	-	-
Низький	1	8	-	-	-	1	8	-	-	-

Підсумкове тестування підтвердило ефективність використання змішаного навчання за моделлю «перевернутого класу».

Вчитель може вважати навчання успішним, якщо учні підтверджують чи перевершують очікувані результати, але задоволення учнів від навчання, організованого за змішаною моделлю, та й від дистанційного блоку загалом є теж важливим показником, оскільки це стосується персонального учнівського досвіду. Під час обговорення результатів навчання з учнями ми намагались з'ясувати їхнє ставлення до навчання за такою моделлю за кількома показниками: доступність матеріалу, складність роботи на дистанційній платформі, достатній рівень онлайн підтримки тощо. Учнім було запропоновано пройти невелике анкетування. За його результатами, 11 учням із 13 опитаних сподобалась така форма організації навчального процесу, лише двом – ні. Шестеро з опитаних учнів оцінили зручність і легкість роботи з дистанційним модулем на «5» та шестеро – на «4». П'ятеро учнів поставили оцінку «4» і восьмеро «5» за матеріали та завдання, що наповнювали дистанційний блок. Підтримку вчителем учнів було оцінено сімома респондентами на «4» та чотирма на «5». Лише 2 учнів з 13 опитаних зазначили, що процес підготовки до уроку вдома займав більше часу. Усі 13 респондентів зазначили, що хотіли б в майбутньому навчатись із використанням технологій змішаного навчання.

За результатами навчання з використанням елементів змішаного навчання за моделлю «перевернутий клас», окрім зазначених якісних показників, було виявлено додаткові дотичні: підвищення інтересу учнів до вивчення предмета, оскільки домашні завдання в дистанційному блоці виконували усі учні; активізація учнів, що відстають у навчанні або демонструють низькі результати, завдяки постійній онлайн-підтримці та очним консультаціям із вчителем та однокласниками; незначним чином зросла соціальна активність учнів завдяки груповій роботі та парній роботі; дещо покращала й поведінка учнів на уроках; суттєво покращилась співпраця вчителя та батьків учнів.

Висновки і пропозиції. Змішане навчання як модель організації освітнього процесу набуває дедалі більшої популярності, оскільки містить низку переваг для педагогів та учнів. По-перше, вона дає змогу ефективно поєднувати різноманітні методики очного навчання з онлайн-навчанням, що дозволяє індивідуалізувати навчальний процес з урахуванням потреб та можливостей учнів. По-друге, поєднання активних форм навчання на уроках із використанням цифрових технологій у класі та вдома дає змогу зацікавити учнів та сприяє їхній адаптації у цифровому суспільстві, також розвиваються навички самонавчання, що сприяє більшій самостійності та відповідальності учнів, зростає здатність учня визначати для себе навчальні цілі.

У процесі проведеного дослідження з'ясовано, що використання змішаних форм навчання підвищує інтерес учнів до вивчення предмета та позитивно впливає на результати навчання.

Із проведенням реформ у вітчизняній освітній системі, зокрема впровадженням концепції Нової української школи, пов'язують активне застосування різноманітних інноваційних технологій та методик навчання. Змішане навчання останнім часом почали використовувати у закладах освіти України. Однак, на нашу думку, впровадження змішаного навчання у вітчизняних школах потребує подальшого наукового дослідження та обґрунтування з урахуванням світового досвіду та національних особливостей освітньої системи.

Список використаної літератури:

1. Bonk C.J., Graham Ch.R. The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives Local Designs: San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing, 2006. 624 p.
2. Tomlinson B., Whittaker C. Blended Learning in English Language Teaching: Course Design and Implementation: London: British Council, 2013. 252 p.
3. Banados E. A blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. *CALICO Journal*. 2006. № 23. P. 533–550.
4. Maxwell C. What Blended Learning Is–And Isn't, Blended Learning Universe (blog). Clayton Christensen Institute. 2016. № 4. URL: <https://www.blendedlearning.org/what-blended-learning-is-and-isnt/>
5. Tucker C.R., Wycoff T., Green G.T. Blended Learning in Action: A Practical Guide Toward Sustainable Change: USA: Corvin, 2017. 203 p.
6. Бурайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання*. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України, 2016. Т. 54, № 4. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1434/1070>.
7. Кривонос О.М., Коротун О.В. Змішане навчання як основа формування ІКТ-компетентності вчителя. *Наукові записки. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 8. Ч 2. С. 180. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2015_8\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2015_8(2)_6).
8. Blended learning models. Blended Learning Universe: blog. URL: <https://www.blendedlearning.org/models/>
9. Blended Learning Model Definitions. URL: <https://www.christenseninstitute.org/blended-learning-definitions-and-models/>

Noskova M., Shuplat A. The implementation of blended learning elements in the process of teaching English in institutions of general secondary education

Blended learning is becoming increasingly popular nowadays and is used oftentimes at the domestic educational institutions. However, scientists have still not agreed on the essence of blended learning and its definition. What is it? Form of form of organizing the educational process or educational technology.

The article presents the results of the context analysis of the modern interpretation of "blended learning" concept in foreign in domestic science. Attention is focused in particular on blended learning features from scientists and practitioners point of view. Some scholars consider that blended learning does not belong to new, innovative technologies but only adapts traditional forms and methods of teaching to modern education.

Other scholars assert the innovation of blended learning and distinguish its key features, which allow to form the 21st century skills in the learning process: ability to self-study and life-long learning, information literacy, teamwork, etc.

The article also gives quantitative and qualitative results of the conducted research on the implementation of blended learning elements in the process of teaching English at 6 form using flipped classroom model and those results were being analyzed due to assumptions. Summarizing of the students' learning achievements using flipped classroom model revealed positive qualitative changes in the results of the experimental pupils group.

Beside the indicated qualitative indicators were revealed additional tangible ones: increasing of students learning interest to the subject because all of them did homework on distant platform; activation of lower-achieving students and those who have lagged behind through constant online support and face-to-face tutorials with a teacher and classmates; social activity was slightly increased due to group work and part-time work; the students behavior at lessons also improved somewhat; cooperation between teacher and parents has improved significantly.

Key words: *blended learning, flipped classroom, innovative technologies, context analysis, research results.*